

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

EĞİTİMDE YÖRELERARASI DENGESİZLİK

Prof. Dr. Cemal MIHÇIOĞLU

EĞİTİMDE YÖRELERARASI DENGESİZLİK

Prof. Dr. Cemal MIHÇIOĞLU

**Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Öğretim Üyesi**

S.B.F. BASIN VE YAYIN YÜKSEK OKULU BASIMEVİ — ANKARA — 1980

İ Ç İ N D E K İ L E R

Önsöz	5
Giriş	7
Bölgeler Arasında Genel Bir Karşılaştırma	8
Bölgelere Göre İllerin Durumu	13
Marmara	13
Ege	15
İç Anadolu	16
Karadeniz	17
Akdeniz	19
Güney Doğu	20
Doğu	22
İllere Toplu Bir Bakış	23
Birkaç Seçme Kurum Üzerinde Bir Değerlendirme	27
İllerin Gelişmişlik Durumu - Üniversiteye Girişteki Başarı İlişkisi	30
Dengesizlik Yapay Önlemlerle Giderilemez	33
Bulguların Özeti	34

EKLER

Ek 1. İllerden 1976 ÜSS'na Girip ÜSYM'ce Bir Yüksek Öğretim Kurumuna Yerleştirilen Adaylar	39
Ek 2. İllere Göre Liselerin Başarı Durumu (1976)	40
Ek 3. 1976 Üniversitelerarası Seçme Sınavı Ağırlıklı Puan Ortalamaları	42
Ek 4. 1976 Üniversitelerarası Seçme Sınavı Ağırlıklı Puan Ortalamaları	44
Ek 5. İllerin Toplumsal-Tutumsal Gelişmişlik Göstergeleri	46

ÖN SÖZ

Bundan on yılı aşkın bir süre önce, 1965 - 66 öğretim yılı üniversitelerarası giriş sınavı dolayısıyla toplanan bilgilere dayanarak yaptığım bir araştırma, Türkiye'deki ortaöğretim kurumları arasında bölgelere göre belirgin bir dengesizliğin bulunduğu açık seçik ortaya koymuştu. Aradan on yıllık bir süre geçtikten sonra bölgelerarası dengesizlik sorununun ne durumda olduğunu yine bu sınav dolayısıyla toplanan 1976 - 77 öğretim yılına ilişkin verilere dayanarak saptayıp arada bir karşılaştırma yapmanın ilginç olacağını düşündüm.

1965 - 66 öğretim yılına ilişkin bilgiler, daha önce "Üniversiteye Giriş ve Liselerimiz" adlı yapıtımda yayımlanmıştı. 1976 - 77 öğretim yılı ile kimi durumlarda vermekte yarar gördüğüm 1977 - 78 öğretim yılına ilişkin veriler ise Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nden sağlanmıştır. Bilgisayarların çok yoğun bir iş yükü altında bulunduğu bir dönemde bu bilgilerden yararlanmama olanak sağlayan Merkez'in Başkanı arkadaşım Prof. Dr. Altan Günalp'a, istediğim bilgilerin çıkarılmasında yardımlarını esirgemeyen Araştırma Birimi Başkanı Dr. Fethi Toker'e, gerek duyduğum dökümlerin çıkarılmasında, bu arada bağıntı katsayılarından bir bölümünün bilgisayar aracılığıyla saptanmasında değerli yardımlarını gördüğüm Bilgi İşleme Bölümü uzmanı Tamer Tüfekçi'ye ödenmesi gereken gönül borcum vardır.

Ankara, 1 Ocak 1979

Prof. Dr. Cemal MIHÇIOĞLU

Giriş

Bu araştırmada, Türkiye'nin eğitim düzenindeki yörelerarası dengesizlik, ortaöğretimdeki durum göz önünde bulundurularak sergilenmeye çalışılacaktır. Eğitim düzenimizin daha alt düzeylerindeki dengesizliklerin bir uzantısı olan bu dengesizlik yüksek öğretime de doğrudan doğruya yansımakta olduğuna göre, konunun tüm eğitim düzenimizle —dolayısıyla toplum yapımızla— ilgili olduğu ortadadır.

Bu araştırmaya girerirken, varsayımımız, 1965 yılıyla 1976 yılı arasında bölgelerin göreceli durumlarında önemli sayılabilecek herhangi bir değişikliğin olmadığıdır.

Gerek 1965 - 66, gerek 1976 - 77 öğretim yılına ilişkin araştırmalarda, bölgeler arasında yapılacak karşılaştırmalarda iki ölçüt kullanılmıştır. Bunlardan biri, sınavda başarı gösteren aday sayısının sınava katılanlar sayısına oranıdır. İkinci ölçüt ise, yalnız sınavda başarı gösterenlerin değil sınava katılanların tümünün bölgelere göre saptanan toplam puan ortalamalarıdır.

İlk araştırmamızda¹ başarı oranı ölçütünün toplam puan ortalamaları ölçüsünde önem taşımayabileceğini, buna karşılık puan ortalamasının daha güvenilir bir ölçüt olduğunu belirterek çözümlemelerimizi her iki ölçüte birden dayandırmıştık. Ancak, bu araştırma sırasında gerek 1965 gerek 1976 yıllarına ilişkin toplam puan ortalamalarıyla yine o yılların başarı oranları arasında yaptığımız bağıntı hesapları bu iki veri dizisi arasında neredeyse eksiksiz bir bağıntının bulunduğunu ortaya koydu. Gerçekten de, söz konusu katsayısı, 1965 yılı için tüm ülkede 0.917, 1976 için 0.971 olarak bulduk.²

Aşağıdaki çözümlemeler, eşit ölçüde geçerli oldukları böylece kanıtlanmış olan söz konusu ölçütlerin her ikisi birden kullanılarak yapılmıştır.

¹ Cemal Mihçioğlu, Üniversiteye Giriş ve Liselerimiz (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969), s. 143-144. İlk araştırmamızla ilgili bilgiler bu yapının 132-151'inci sayfaları arasında yer almaktadır.

² Bu katsayılar, bölgelere göre şöyledir: Marmara 0.901, 0.944, Ege 0.991, 0.986, İç Anadolu 0.930, 0.990, Akdeniz 0.975, 0.968, Karadeniz 0.901, 0.962, Güney Doğu 0.909, 0.979, Doğu Anadolu 0.885, 0.958.

Bölgeler Arasında Genel Bir Karşılaştırma

Liselerin bölgelere göre toplu başarı durumları *Çizelge 1*'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, ortaöğretim kurumlarının üniversitelerarası giriş sınavındaki toplu başarısı bakımından 1965'te üst sırada yer alan Marmara, Ege, İç Anadolu bölgeleri ile sonuncu sırada gelen Doğu Anadolu bölgesi görece durumlarını olduğu gibi korumuşlardır. 1976'daki biricik değişiklik, 1965'te başarı oranına göre sırada altıncı olan Akdeniz bölgesinin kendisinden önce gelen Güney Doğu ile Karadeniz bölgelerinin önüne geçerek dördüncü sıraya yükselmiş olmasıdır. Puan ortalamasına göre yapılan sıralamada da Akdeniz bölgesinin Karadeniz bölgesiyle yer değiştirerek onun önüne geçtiği görülmektedir. 1965 yılına ilişkin araştırmada Akdeniz bölgesinin Karadeniz ile Güney Doğu Anadolu bölgelerinden sonra gelmesini şartıtcı bir sonuç olarak karşılamıştık. 1976 yılındaki sıra yükselmesinin belirli nedenlerini ortaya koyacak durumda bulunmakla birlikte, bu son sıralamanın Türkiye koşullarını, bölgelerin görece durumlarını az çok bilenleri yadırgatmayacağını sanıyoruz.

Çizelge 1'de, çeşitli bölgelerin başarı durumlarıyla ilgili sayıların büyüklüğünden çok, izledikleri sıra önemlidir. Bu arada 1976'daki başarıyı gösteren binde oranların 1965'e göre çok daha küçük olması, on yıl sonra öğrenci sayısında büyük artışlar olmasına karşılık, yüksek öğretim kurumlarına alınabilecek öğrenci sayısındaki artışın çok daha sınırlı kalmış bulunmasından ileri gelmiştir. Toplam puan ortalamalarında görülen artışlar da daha çok hesaplama yöntemiyle ilgilidir.⁸

1965 ile 1976 yıllarına ilişkin sıralamalar arasında önemli bir ayrımın bulunmamasına, bu arada özellikle ülkenin üç gelişmiş bölgesi ile en az gelişmiş bölgesi olan Doğu Anadolu'nun sı-

⁸ 1976-77 öğretim yılı üniversitelerarası seçme sınavına 232774'ü lise, 83587'si lise dengi meslek okulu kökenli olmak üzere 318341 aday başvurmuş, sınava 227587'si lise, 80945'i lise dengi meslek okulu kökenli olmak üzere toplam 308542 kişi katılmıştır. Buradaki çözümlmelerde yalnız lise kökenliler göz önünde bulundurulmuş, bunlar içinde de yabancı ülkelerdeki liselerden gelenler araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırma kapsamına girenler çağcıl (modern), kökleşik (klasik) izleniye uygulayan resmi, özel, azınlık, yabancı liseler, lise diploması veren ilköğretmen, imam-hatip, teknik, askeri liseler ile polis kolejleridir. Lise dengi meslek okulları ile bu okulları bitirdikten sonra bir yüksek okul bitirdikleri için Milli Eğitim Bakanlığı'nca lise diploması eşdeğerlik belgesi alanlar araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

ÇİZELGE 1

1965 ile 1976 Yıllarında Bölgelere Göre Liselerin Başarı Durumları

Bölgeler	Lise sayısı		Sınava katılanlar		Kazananlar		Başarı oranı (binde)		Toplam puan ortalamaları	
	1965	1976	1965	1976	1965	1976	1965	1976	1965	1976
Marmara	61	230	9159	49708	2893	10838	315	218	360,78	374,04
Ege	32	127	4264	28060	1175	5408	275	193	356,25	370,09
İç Anadolu	37	177	9124	51221	2712	9093	297	177	355,58	359,63
Karadeniz	21	141	3889	32588	782	3422	201	105	336,68	353,37
Akdeniz	23	95	4583	29573	747	3188	164	108	330,36	357,27
Güney Doğu	8	53	1822	12062	271	1077	167	89	328,50	339,00
Doğu Anadolu	14	102	2567	23199	350	1538	136	68	311,07	334,68
Toplam	216	798	35208	226411	8930	34568	Ort.: 254	Ort.: 153		

radaki yerlerini korumuş olmalarına, arada geçen on yıllık süre içinde ülkenin genel eğitim yöneltisinde durumu değiştirebilecek nitelikte bir değişiklik yapılmadığına göre, şaşmamak gerekir. Bu sayılara göre, bölgeler arasındaki açıklık, kapanmak şöyle dursun, gitgide açılmaktadır. Örneğin 1965'te Marmara bölgesinin başarı oranı Doğu bölgesinin 2,3 katı iken 1976'da 3,3 kata, Güney Doğu bölgesinin 1,9 katı iken 2,4 kata çıkmıştır. Ege bölgesinin başarı oranı 1965'te Doğu bölgesininkinin 2 katı iken 1976'da 2,9 kata, Güney Doğu bölgesinin 1,6 katı iken 2,2 kata yükselmiştir. İç Anadolu bölgesinin 1965'te Doğu bölgesininkinin 2,2 katı olan başarı oranı 1976'da 2,7 kata, Güney Doğu bölgesinin 1,8 katı iken 2 kata yükselmiştir. Durum böyle sürüp giderse bölgelerarası dengesizliğin yıllar geçtikçe daha da artacağı anlaşılmaktadır.

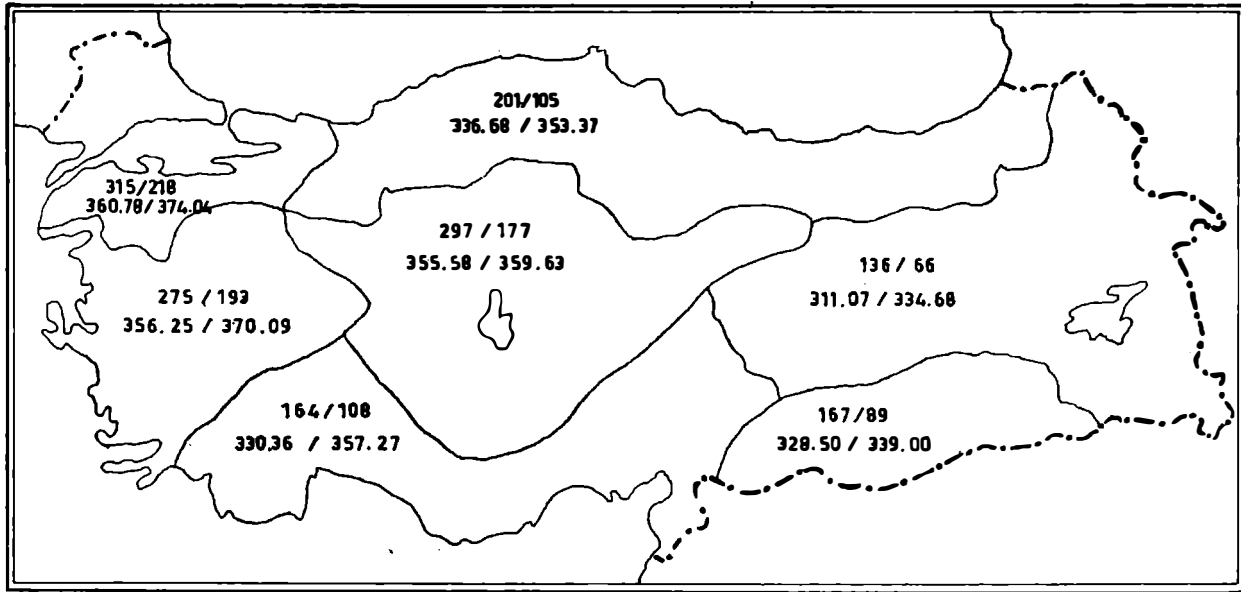
1965 ile 1976 yıllarına ilişkin sayısal veriler, bölgelere göre harita üzerinde de gösterilmiştir. (Bkz : s. 11)

Çizelge 1'deki sayılara dayanılarak lise sayısı ile sınava katılanlar sayısındaki on yıllık artışların birbiriyle karşılaştırılması da ilginç olabilir. Bu sayılar on yıl önceki sayıların kaç kat arttığını ortaya koyacak biçimde aşağıda gösterilmiştir. Bölge adını izleyen ilk sayılar lise sayısının, ikinciler giriş sınavına katılan öğrenci sayısının on yılda kaç kat arttığını ortaya koymaktadır : Marmara : 2,8 - 5,4; Ege : 4 - 6,6; İç Anadolu : 4,8 - 5,6; Karadeniz : 6,7 - 8,4; Akdeniz : 4,1 - 6,4; Güney Doğu : 6,6 - 7,4; Doğu : 7,3 - 9. Görüldüğü gibi, Doğu Anadolu bölgesinde lise sayısı on yıl öncesine göre 7,3 kat artmıştır. Bu artış en gelişmiş bölge olan Marmara bölgesinde 2,8 kattır. Giriş sınavına katılan adayların sayısındaki artış bakımından da Doğu Anadolu bölgesi 9'luk bir artışla başta gelmektedir.⁴ Gerçek bir gelişme göstergesi olarak alınmaları güç olmakla birlikte, bu gibi nicel artışlar bile, ülkemizin en az gelişmiş bölgesi olan Doğu Anadolu'nun —bu arada öbür az gelişmiş bölgelerin de— belirgin bir ilgi görmeye başladığının, dolayısıyla bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi yönünde ağır da olsa bir eğilimin başlamakta olduğunun belirtisi olarak değerlendirilebilir.

Bölgelere ilişkin başarı oranları her bölgedeki illerin en başarılı liseleriyle en az başarılı liseleri karşılaştırıldığında da

⁴ Yalnız resmi liselerin son sınıflarında o yıl okumakta olan üniversite adayları üzerinde yaptığımız bir sayımlama da buna koşut sonuçlar vermiştir : Marmara : 1,7 - 2; Ege : 2,7 - 2,8; İç Anadolu : 3,1 - 1,7; Karadeniz : 4,7 - 2,6; Akdeniz : 2,6 - 2,3; Güney Doğu : 4,3 - 2,5; Doğu : 5,1 - 3,1.

Liselerin Bölgelere Göre Başarı Durumu : 1965/1976

Harita üzerindeki sayıların ilki 1965, ikincisi 1976 yılı ile ilgilidir. Üstteki sayılar bölgelerden her birinden sınava katılan her 1000 kişiden kaçının başarılı olduğunu, alttakiler toplam puan ortalamalarını gösterir.

çok büyük ayrımlar göstermektedir. *Çizelge 2*'de, çeşitli bölgelerdeki illere göre en yüksek başarı oranlarıyla en düşük başarı oranları verilmiştir. Çizelgedeki oranlar bölgelerdeki illerden her birindeki en yüksek başarıyı gösteren bir liseyle en düşük başarıyı gösteren bir lisenin başarı oranlarının ortalaması alınarak bulunmuş sayılardır.⁵ Bu sayılar şöyle yorumlanabilir: Bölgeleri oluşturan çeşitli illerdeki en başarılı liselerin ortalaması ile en az başarılı liselerin ortalaması arasında da oldukça büyük, uçurum olarak nitelendirilebilecek açıklıklar vardır. Bir başka anlatımla, dengesizlik yalnız bölgeler arasında değil, belirli bir bölge içinde de kendini göstermektedir. Daha da ilginç, belirli bir bölge içindeki ayrımların bölgelerarası ayrımların çok üstünde olmasıdır. Örneğin, bölgelerarası en büyük dengesizlik sayısı, 1976'da Marmara bölgesi liselerinin toplam başarı oranının Doğu bölgesinin 3,3 katı olmasıdır. Bir başka anlatımla, söz konusu yılda Marmara bölge liselerinden sınava katılan her 1000 kişinin 218'inin üniversiteye girebilmesine karşılık, bu sayı Doğu'daki liseleri bitirenler için 66'dır. Öte yandan, ilk sırada gelen Marmara bölgesindeki illerin en başarılı liselerinde okuyanlar içinde binde 269 kişi yüksek öğretim kurumlarına girebilirken, en düşük başarılı liselerde okuyanlar için bu sayı 54'tür. Aradaki açıklık ise 5 kata ulaşmaktadır. *Çizelge 2*'de de görüldüğü gibi, bu açıklık İç Anadolu'da 30, Ege'de 13, Akdeniz bölgesiyle Güney Doğu'da 10, Karadeniz'de 8, Doğu Anadolu bölgesinde 79 kata çıkmaktadır. Doğu Anadolu'nun bölge içi çelişkiler bakımından da en kötü durumda bulunması ilgi çekicidir.

ÇİZELGE 2

Çeşitli Bölgelerde En Yüksek Başarıyı Gösteren Liselerle En Düşük Başarıyı Gösteren Liselerin Toplu Başarı Oranları ile Aralarındaki Açıklıklar (1976)

Bölge	Başarı oranı (binde)	En yüksek başarı (binde)	En düşük başarı (binde)	Aradaki açıklık (kat olarak)
Marmara	218	269	54	5
Ege	193	290	22	13
İç Anadolu	177	356	12	30
Akdeniz	106	216	22	10
Karadeniz	105	217	27	6
Güney Doğu	69	123	12	10
Doğu	66	79	1	79

⁵ En yüksek başarı oranlarıyla en düşük oranların bulunmasında yalnız resmi liseler göz önünde bulundurulmuştur.

Bölge içi dengesizliklerdeki nedenler, bölgeden bölgeye değişmektedir. Örneğin, Doğu'daki uçurum daha çok tabanın düşüklüğünden —bir başka deyişle illerde en düşük başarıyı gösteren liselerin çok kötü durumda bulunmasından— ileri gelirken, gelişmiş bölgelerde tavanın yüksekliğinden —öğrencilerini sınavla seçerek alan, öğretmen, araç-gereç, öğrencilerin aile çevrelerinin toplumsal-tutumsal durumu gibi bakımlardan çok iyi koşullar içinde olan liselerin varlığından— ileri gelmektedir.

Görülüyor ki, Türkiye'de bölgelerarası değil "yörelerearası" bir dengesizlikten söz etmek gerçeğe daha uygun düşmektedir. Ayrıca, ülkemizdeki bölgelerarası çelişkiler olsun, bölgeler içi çelişkiler olsun, genel ortalamalara yansıyanın çok üstündedir.

Bölgelere Göre İllerin Durumu

Böyle bir incelemeyi her bölgeyi ayrı ayrı ele alıp yapmakta, bu arada o bölgeleri oluşturan illerdeki duruma daha yakından göz atmakta da yarar vardır.

Marmara bölgesinin 1976 durumu *Çizelge 3*'te gösterilmiştir. Bölgedeki on il içinde kazanan/katılan oranı bakımından

ÇİZELGE 3

Marmara Bölgesi (1976)

İller	Lise sayısı	Katılan	Kazanan	Başarı (binde)	En Yüksek başarı (binde)	En düşük başarı (binde)	Aradaki açıklık (kat olarak)
Sakarya	10	1984	299	150	209	0*	209
Kocaeli	10	1980	320	162	213	27	7,8
İstanbul	124	30913	7745	250	636	60	10,6
Kırklareli	9	1516	191	126	194	75	2,6
Edirne	6	1937	296	153	206	86	2,4
Tekirdağ	9	1409	206	146	217	53	4,1
Çanakkale	11	1943	395	203	313	66	4,7
Balıkesir	21	4018	618	154	231	43	5,4
Bursa	23	3580	708	198	360	15	24
Bilecik	5	418	57	136	108	71	1,5
	230	49708	10835				

* Gerek burada, gerek daha sonraki çizelgelerde, en düşük başarılı liseden hiç kimsenin başarılı olamaması durumunda, arada kaç kat açıklık bulunduğu saptanırken sıfır sayısı -sonucun sonsuz çıkması gibi bir anlamsızlığa yol açmamak üzere- 1 sayılmıştır.

en başarılı olan üçü, sırasıyla İstanbul, Çanakkale, Bursa, en düşük başarılı il ise Kırklareli'dir. En yüksek başarılı liseler bakımından İstanbul, Bursa, Çanakkale başta gelmekte, en düşük başarılı lise ise Sakarya ilinde bulunmaktadır. İl lisele-ri arasındaki ayrımların en az olduğu yer Bilecik, en çok ol-duğu yer Sakarya'dır.

Bölge illerinin 1965, 1976 başarı oranları ile toplam puan ortalamalarına göre karşılaştırmalı durumu *Çizelge 4*'te göste-rilmiştir. 1965 sınavındaki başarı oranına göre başta gelen üç il, İstanbul, Balıkesir, Bursa, 1976 sınavına göre İstanbul, Ça-nakkale, Bursa'dır. İlk araştırmaya göre başarı sıralamasında sonda gelen il Bilecik, ikincisine göre Kırklareli'dir. İstanbul, Bursa, Kocaeli her iki araştırmada da bölge ortalamasının üs-tünde, Sakarya, Kırklareli, Bilecik bu ortalamanın altında yer al-mışlardır. İlk araştırmada bölge ortalamasının üstünde bulunan Balıkesir'le Edirne, ikinci araştırmada bu ortalamanın altına düşmüş, ilk araştırmada ortalamanın altında bulunan Çanak-kale ikinci araştırmada bu ortalamanın üstüne çıkmıştır. 1965 giriş sınavı sonuçlarına göre, toplam puan ortalamalarına da-yanan başarı sıralamasında başta gelen üç il, sırasıyla, Balıke-sir, Bursa, Kocaeli, 1976 sınavına göre ise, oranlara göre yapı-lan sıralamada olduğu gibi, İstanbul, Bursa, Çanakkale'dir. 1965 sınavına göre sonda gelen il Bilecik iken, 1976 sınavına gö-re sonunculuğa yine Kırklareli ili düşmüştür. İstanbul, Bursa, Kocaeli illeri yine her iki araştırmada da bölge ortamasının üstünde, Bilecik, Sakarya, Kırklareli bu ortalamanın altındadır.

ÇİZELGE 4
Marmara Bölgesi İllerinin Başarı Durumu

İller	Başarı Oranı		Toplam Puan Ortalaması	
	1965	1976	1965	1976
Sakarya	197	150	342,78	370,78
Kocaeli	289	162	363,93	375,45
İstanbul	337	250	361,68	391,83
Kırklareli	151	126	328,03	363,84
Edirne	278	153	351,92	371,72
Tekirdağ	256	146	353,35	366,06
Çanakkale	222	203	344,01	376,03
Balıkesir	302	154	384,56	371,26
Bursa	301	198	365,63	384,86
Bilecik	76	136	319,95	368,56
Bölge ortalaması	241	168	351,60	374,04

Ege bölgesinin 1976 durumu *Çizelge 5*'te görülmektedir. Bölgeyi oluşturan sekiz il içinde kazanan/katılan oranı bakımından en başarılı olan üçü, sırasıyla, İzmir, Aydın, Kütahya, en düşük başarılı il ise Uşak'tır. En yüksek başarılı liseler bakımından İzmir, Manisa, Aydın başta gelmekte, en düşük başarılı liseler Afyon'la Aydın ili sınırları içinde bulunmaktadır. İl liseleri arasındaki açıklığın en az olduğu yer Uşak, en çok olduğu yerler Afyon'la Aydın'dır.

ÇİZELGE 5

Ege Bölgesi (1976)

İller	Lise sayısı	Katılan	Kazanan	Başarı (binde)	En yüksek başarı (binde)	En düşük başarı (binde)	Aredaki açıklık (kat olarak)
İzmir	41	11843	2901	245	880	21	40,9
Manisa	16	3563	593	166	299	29	10,3
Aydın	16	3370	843	191	272	0	272
Muğla	9	1592	198	124	208	32	6,5
Denizli	14	2966	452	152	186	29	5,7
Afyon	13	1936	226	117	119	0	119
Uşak	9	1495	172	115	143	27	5,3
Kütahya	9	1295	223	172	255	37	6,9
	127	28060	5408				

Bölge illerinin 1965, 1976 başarı oranları ile puan ortalamalarına göre durumu *Çizelge 6*'da gösterilmiştir. 1965 sınavındaki başarı oranına göre başta gelen üç il, Kütahya, İzmir, Manisa, 1976 sınavına göre İzmir, Aydın, Kütahya'dır. En düşük başarıyı gösteren iller, ilk araştırmaya göre Muğla, ikinciye göre Uşak'tır. İzmir, Kütahya, Manisa her iki araştırmada da bölge ortalamasının üstünde, Denizli, Muğla, Afyon, Uşak bu ortalamanın altında yer almışlardır. İlk araştırmada bölge ortalamasının altında bulunan Aydın ikinci araştırmada bu ortalamanın üstüne yükselmiştir. Toplam puan ortalamalarına göre 1965'te bölgedeki en başarılı üç il Kütahya, İzmir, Manisa iken, 1976'da ilk üç sırayı İzmir, Kütahya, Aydın tutmuştur. 1965 sınavına göre bölgedeki en az başarılı il olan Muğla'nın yerini 1976'da Uşak almıştır. On yıl içinde Aydın ili bölge ortalamasının altından üstüne çıkmış, İzmir, Kütahya, Manisa her iki araştırmada da bu ortalamanın üstünde, Denizli, Muğla, Afyon, Uşak ortalamanın altında yer almışlardır. Görüldüğü üzere bu sonuçlar, önemsiz

sıra değişiklikleri bir yana, oranlara göre ortaya çıkan sonuçların tıpkısıdır.

ÇİZELGE 6

Ege Bölgesi İllerinin Başarı Durumu

İller	Başarı Oranı		Toplam Puan Ortalaması	
	1965	1976	1965	1976
İzmir	339	245	368,95	390,35
Manisa	277	166	356,11	371,72
Aydın	193	191	339,42	374,99
Muğla	140	124	335,27	361,91
Denizli	175	152	342,71	365,74
Afyon	193	117	342,40	361,83
Uşak	206	115	345,47	359,10
Kütahya	368	172	370,96	375,09
Bölge ortalaması	236	160	349,91	370,09

İç Anadolu bölgesinin 1976 durumu *Çizelge 7*'de görülmektedir. Bölgedeki iller içinde kazanan/katılan oranı bakımından en başarılı olan üçü, sırasıyla, Eskişehir, Ankara, Konya, en düşük başarılısı ise Kırşehir'dir. En yüksek başarılı liseler bakımından Ankara, Konya, Eskişehir başta gelmekte en düşük başarılı liseler Konya, Çankırı, Nevşehir, Yozgat, Kırşehir ille-
rinde bulunmaktadır. İl liseleri arasındaki çelişkinin en az olduğu yer Kayseri, en çok olduğu yer Konya'dır.

ÇİZELGE 7

İç Anadolu Bölgesi (1976)

İller	Lise sayısı	Katılan	Kazanan	Başarı (binde)	En yüksek başarı (binde)	En düşük başarı (binde)	Aradaki açıklık kat olarak
Eskişehir	14	3628	775	214	600	26	23,1
Ankara	62	28312	6011	212	979	45	21,7
Çankırı	8	654	62	95	208	0	208
Yozgat	11	1625	125	77	83	0	83
Sivas	13	2958	340	115	181	14	12,9
Kayseri	18	3973	503	127	215	22	9,8
Nevşehir	8	754	63	83	138	0	138
Kırşehir	7	1395	102	73	78	0	78
Niğde	6	1671	212	127	171	17	10
Konya	30	6251	900	144	904	0	904
	177	51221	9083				

Bölge illerinin 1965, 1976 durumları karşılaştırmalı olarak *Çizelge 8*'de görülmektedir. 1965 sınavındaki başarı oranına göre başta gelen üç il, Ankara, Çankırı, Yozgat, 1976 sınavına göre Eskişehir, Ankara, Konya'dır. İlk araştırmada en düşük başarılı il Nevşehir, ikincisinde ise Kırşehir'dir. Eskişehir'le Ankara her iki araştırma sonuçlarına göre de bölge ortalamasının üstünde, Nevşehir'le Kırşehir bu ortalamanın altında yer almışlardır. Çankırı, Yozgat, Sivas illeri aradan on yıl geçtikten sonra bölge ortalamasının altına düşmüşler, Niğde, Kayseri, Konya söz konusu ortalama düzeyine yükselmişlerdir. İlk araştırmaya göre toplam puan ortalaması bakımından en başarılı illerin Ankara, Çankırı, Eskişehir olmasına karşılık, ikinci araştırma sonuçlarına göre yine Eskişehir, Ankara, Konya illeri ilk üç sırayı almışlardır. En düşük başarılı illerle ilgili durum yukarıdakinin tıpkısıdır. Çankırı, Sivas, Yozgat illeri on yıl sonra bölge ortalamasının altına düşmüş, Konya ile Kayseri ise bu ortalamanın üstüne çıkmışlardır. Ankara ile Eskişehir her iki sınavda da bölge ortalamasının üstünde, Niğde, Kırşehir, Nevşehir bu ortalamanın altında yer almışlardır.

ÇİZELGE 8

İç Anadolu İllerinin Başarı Durumu

İller	Başarı Oranı		Toplam Puan Ortalaması	
	1965	1976	1965	1976
Eskişehir	239	214	358,07	383,49
Ankara	347	212	364,85	380,86
Çankırı	292	85	358,32	351,04
Yozgat	291	77	348,91	343,77
Sivas	248	115	351,80	357,25
Kayseri	211	127	334,85	382,80
Nevşehir	122	83	311,58	346,57
Kırşehir	148	73	322,53	347,58
Niğde	230	127	341,91	357,49
Konya	219	144	342,07	385,49
Bölge ortalaması	235	127	342,87	359,63

Karadeniz bölgesini oluşturan illerin 1976 durumu *Çizelge 9*'da görülmektedir. Bölgedeki on dört il içinde kazanan/katılan oranı bakımından en başarılı olan üçü, sırasıyla, Zonguldak, Bolu, Tokat, en düşük başarılı iki il ise eşit düzeyde bulunan Rize ile Artvin'dir. En yüksek başarılı liseler bakımından Gümüşhane, Giresun, Kastamonu başta gelmekte, en düşük başa-

rılı liseler Samsun'la Kastamonu'da bulunmaktadır. İl liseleri arasındaki çelişkinin en az olduğu yerler Amasya ile Bolu, en çok olduğu yer Kastamonu'dur.

ÇİZELGE 9

Karadeniz Bölgesi (1976)

İller	Lise sayısı	Katılan	Kazanan	Başarı (binde)	En yüksek başarı (binde)	En düşük başarı (binde)	Aradaki açıklık (kat olarak)
Artvin	7	2326	151	65	88	29	3
Rize	6	1894	123	65	70	17	4,1
Trabzon	16	5289	517	98	150	24	6,2
Gümüşhane	8	1273	100	78	508	66	7,7
Giresun	9	2241	204	91	402	21	19,1
Ordu	7	2415	233	96	126	40	3,1
Tokat	8	1718	219	127	154	35	4,4
Samsun	18	4050	511	126	76	0	76
Amasya	8	1875	158	94	102	35	2,9
Çorum	9	1684	210	125	167	18	9,3
Sinop	6	788	90	114	111	20	5,5
Kastamonu	12	1522	165	108	229	0	229
Bolu	10	2070	264	127	209	72	2,9
Zonguldak	17	3863	477	130	180	22	8,2
	141	32588	3422				

Karadeniz bölgesi illerinin 1965, 1976 yıllarına göre karşılaştırmalı durumu *Çizelge 10*'da görülmektedir. 1965 sınavındaki başarı oranına göre başta gelen üç il, sırasıyla, Giresun, Samsun, Kastamonu, 1976 sınavına göre Zonguldak, Bolu, Tokat'tır. İlk araştırmaya göre en düşük başarılı il Artvin, ikincisine göre Rize ile Artvin'dir. Zonguldak, Bolu, Samsun, Çorum illeri her iki araştırmada da bölge ortalamasının üstünde, Trabzon, Ordu, Gümüşhane, Artvin bu ortalamasının altında yer almışlardır. Giresun, Amasya, Rize on yıllık bir aradan sonra bölge ortalamasının altına düşmüş, Tokat, Kastamonu, Sinop ise bu ortalamasının üstüne çıkmışlardır. Bölgede puan ortalaması bakımından en başarılı üç il, 1965 sınavı sonuçlarına göre, sırasıyla, Giresun, Amasya, Bolu, 1976 sınavı sonuçlarına göre Bolu, Zonguldak, Samsun'dur. Her iki sınavda da en düşük başarıyı yine Artvin göstermiştir. On yıllık bir dönemin geçmesinden sonra Giresun birincilikten bölge ortalamasının altına düşmüş, Sinop'la Kastamonu üstüne çıkmış, Bolu, Zonguldak, Samsun, To-

kat, Çorum, Amasya illeri her iki araştırmada da bölge ortalamasının üstünde, Trabzon, Ordu, Gümüşhane, Rize, Artvin bu ortalamanın altında yer almışlardır.

ÇİZELGE 10

Karadeniz Bölgesi İllerinin Başarı Durumu

İller	Başarı Oranı		Toplam Puan Ortalaması	
	1965	1976	1965	1976
Artvin	50	65	293,10	337,18
Rize	198	65	326,71	341,33
Trabzon	194	98	331,45	352,45
Gümüşhane	83	78	303,53	341,77
Giresun	386	91	381,75	352,35
Ordu	152	96	323,70	352,01
Tokat	176	127	343,34	358,42
Samsun	209	126	351,06	362,24
Amasya	329	94	357,37	353,58
Çorum	237	125	339,81	357,55
Sinop	86	114	326,25	357,71
Kastamonu	117	108	315,11	355,08
Bolu	266	127	351,29	362,78
Zonguldak	246	130	350,37	362,69
Bölge ortalaması	195	103	339,92	353,37

Akdeniz bölgesindeki illerin 1976 durumunu gösteren Çizelge 11'de de görüldüğü gibi, bölgedeki yedi il içinde kazanan/katılan oranı bakımından en başarılı olan üçü Burdur, Antalya, Isparta, en düşük başarılı il Hatay'dır. En yüksek başarılı lise-

ÇİZELGE 11

Akdeniz Bölgesi

İller	Lise sayısı	Katılan	Kazanan	Başarı (binde)	En yüksek başarı (binde)	En düşük başarı (binde)	Aradaki açıklık (kat olarak)
Antalya	15	3529	498	141	224	34	6,6
Burdur	7	1077	161	149	193	54	3,8
Isparta	12	2101	262	125	504	30	16,8
İçel	16	5266	647	123	162	23	7
Adana	24	10530	1008	96	216	13	16,6
Hatay	13	4609	390	85	99	0	99
K. Maraş	8	2461	222	90	113	0	113
	95	29573	3188				

ler bakımından Isparta, Antalya, Adana başta gelmekte, en düşük başarılı liseler K. Maraş'la Hatay'da bulunmaktadır. İl liseleri arasındaki çelişkinin en az olduğu yer Burdur, en çok olduğu yer ise K. Maraş'tır.

Çizelge 12'de de görüldüğü gibi, Akdeniz bölgesi illeri içinde 1965 yılındaki başarı oranına göre başta gelen üç il İçel, Burdur, Isparta, 1976 sınavına göre Burdur, Antalya, Isparta'dır. İlk araştırmaya göre en düşük başarıyı gösteren il Adana, ikincisine göre Hatay'dır. Burdur, Isparta, İçel her iki araştırmaya göre de bölge ortalamasının üstünde, Adana, K. Maraş, Hatay bu ortalamanın altında yer almışlardır. Aradan geçen on yıl içinde Antalya bölge ortalamasının altından bölge ikinciliğine yükselmiştir. 1965 sonuçlarına göre puan ortalamaları bakımından bu bölgedeki en başarılı iller İçel, Burdur, Isparta, en düşük başarılı il ise K. Maraş'tı. Arada geçen on yıllık dönemde Antalya ili bölge ortalamasının üstüne -ikinciliğe- çıkmış, her iki araştırmada da Burdur, Isparta, İçel bu ortalamanın üstünde, Hatay, Adana, K. Maraş altında yer almışlardır.

ÇİZELGE 12

Akdeniz Bölgesi İllerinin Başarı Durumu

İller	Başarı Oranı		Toplam Puan Ortalaması	
	1965	1976	1965	1976
Antalya	141	141	326,50	362,32
Burdur	257	149	352,89	365,66
Isparta	207	125	342,05	361,19
İçel	264	123	354,46	356,23
Adana	122	96	316,66	352,01
Hatay	152	85	332,66	352,28
K. Maraş	162	90	334,88	349,18
Bölge ortalaması	186	116	337,16	357,27

Güney Doğu Anadolu bölgesindeki illerin 1976 durumu *Çizelge 13*'te verilmiştir. Bölgedeki altı il içinde kazanan/katılan oranı bakımından en başarılı olan üçü Gaziantep, Diyarbakır, Urfa, en düşük başarılı olanı ise Adıyaman'dır. En yüksek başarılı liseler bakımından yine Diyarbakır'la Gaziantep başta gelmekte, en düşük başarılı liseler Siirt, Urfa, Adıyaman'da bulunmaktadır. İl liseleri arasındaki çelişkinin en az olduğu yerler Gaziantep'le Mardin, en çok olduğu yerler Adıyaman'la Urfa'dır.

İller	Lise sayısı	Katılan	Kazanan	Başarı (binde)	En yüksek başarı (binde)	En düşük başarı (binde)	Aradaki açıklık (kat olarak)
Gaziantep	13	3492	453	130	189	35	5,4
Adıyaman	6	940	32	34	152	0	152
Urfa	8	2109	161	76	112	0	112
Mardin	10	1849	77	42	67	12	5,6
Diyarbakır	9	2542	288	113	723	23	31,4
Siirt	7	1130	66	58	83	0	83
	53	12062	1077				

Çizelge 14'te de görüldüğü gibi, 1965 sınavı sonuçlarına göre bölge illeri içinde oran bakımından en başarılı olanları Gaziantep, Siirt, Adıyaman, 1976 sınavına göre Gaziantep, Diyarbakır, Urfa'dır. İlk araştırmaya göre en düşük başarılı il Mardin, ikincisine göre Adıyaman'dır. Gaziantep ili her iki araştırmada da bölge ortalamasının üstünde, Mardin, Adıyaman altında yer almışlardır. Arada geçen on yıl içinde Siirt bölge ortalamasının altına düşmüş, Diyarbakır'la Urfa ise bu ortalamanın üstüne yükselmişlerdir. Toplam puan ortalamalarına göre bölge illeri içinde 1965 sınavına göre en başarılı üçü Gaziantep, Diyarbakır, Adıyaman, 1976 sınavı sonuçlarına göre Gaziantep, Diyarbakır, Urfa, her iki sınav sonuçlarına göre de en düşük başarılı il yine Mardin'dir. İlk araştırmadan on yıl sonra Urfa bölge ortalamasının üstüne çıkmış, Gaziantep'le Diyarbakır her iki yılda da bölge ortalamasının üstünde, Siirt, Adıyaman, Mardin bu ortalamanın altında yer almışlardır.

ÇİZELGE 14

Güney Doğu Anadolu Illerinin Başarı Durumu

İller	Başarı Oranı		Toplam Puan Ortalaması	
	1965	1976	1965	1976
Gaziantep	261	130	350,85	360,05
Adıyaman	139	34	315,24	328,63
Urfa	102	76	311,75	337,65
Mardin	96	42	305,35	322,86
Diyarbakır	133	113	330,15	351,82
Siirt	147	58	313,60	332,99
Bölge ortalaması	146	75	321,16	335,23

Doğu Anadolu bölgesindeki illerin 1976 durumunu gösteren *Çizelge 15'e* göre, bölgedeki on iki il içinde kazanan/katılan oranı bakımından en başarılı olan üçü Erzincan, Malatya, Erzurum, en düşük başarılı olanı Hakkâri'dir. En yüksek başarılı liseler bakımından Erzurum, Malatya, Van başta gelmekte, en düşük başarılı liseler Van dışındaki bütün illere dağılmış bulunmaktadır. İl liseleri arasındaki çalışkinin en az olduğu yer Muş, en yüksek olduğu yerler Erzurum'la Malatya'dır.

ÇİZELGE 15

Doğu Anadolu Bölgesi (1976)

İller	Lise sayısı	Katılan	Kazanan	Başarı (binde)	En yüksek başarı (binde)	En düşük başarı (binde)	Aradaki açıklık (kat olarak)
Kars	17	4398	169	38	41	0	41
Ağrı	4	1083	41	38	21	0	21
Erzurum	20	3703	335	90	219	0	219
Erzincan	6	1132	117	103	81	0	81
Malatya	15	4701	430	91	159	0	159
Tunceli	7	1130	48	42	67	0	67
Elazığ	10	3891	229	59	77	0	77
Bingöl	3	463	29	63	52	0	52
Muş	6	685	36	52	81	14	5,8
Bitlis	6	671	29	43	59	0	59
Van	6	1147	72	63	84	0	84
Hakkâri	2	195	3	15	0	0	0
	102	23199	1538				

Çizelge 16'da görüldüğü gibi, bölge illeri içinde başarı oranı bakımından başta gelen üçü, 1965'te Erzurum, Erzincan, Ağrı, 1976'da Erzincan, Malatya, Erzurum'dur. En az başarılı il, ilk araştırmaya göre Bitlis, ikincisine göre Hakkâri'dir. Erzincan, Malatya, Erzurum, Elazığ her iki araştırmada da bölge ortalamasının üstünde, Muş, Bitlis, Tunceli, Kars, Hakkâri bu ortalamanın altında yer almışlardır. Ağrı on yıllık aradan sonra bölge ortalamasının altına düşmüş, Van'la Bingöl bu ortalamanın üstüne yükselmişlerdir. Toplam puan ortalamalarına göre Doğu Anadolu bölgesi illeri içinde en başarılı olan üçü, 1965'te Erzurum, Elazığ, Malatya, 1976'da Erzincan, Erzurum, Malatya'dır. En düşük başarıyı ise ilk sınava göre Muş, ikincisine göre Hakkâri göstermiştir. Aradan on yıl geçtikten sonra Ağrı ile Hakkâri

bölge ortalamasının altına düşmüş, Van ise ortalamanın üstüne yükselmiştir. Erzincan, Erzurum, Malatya, Elazığ her iki araştırmada da bölge ortalamasının üstünde, Bitlis, Muş, Bingöl, Kars, Tunceli bu ortalamanın altında yer almışlardır.

ÇİZELGE 16

Doğu Anadolu İllerinin Başarı Durumu

İller	Başarı Oranı		Toplam Puan Ortalaması	
	1965	1976	1965	1976
Kars	62	38	280,56	325,65
Ağrı	151	38	311,76	326,44
Erzurum	309	90	349,01	350,27
Erzincan	168	103	317,94	359,95
Malatya	144	91	324,33	348,13
Tunceli	98	42	289,59	324,35
Elazığ	148	59	325,07	337,63
Bingöl	63	63	304,51	330,45
Muş	55	52	280,25	331,07
Bitlis	53	43	299,22	331,37
Van	69	63	297,38	335,85
Hakkâri	105	15	309,94	319,98
Bölge ortalaması	119	58	307,46	334,68

İllere Toplu Bir Bakış

İllerin durumlarını bölgelere göre gözden geçirdikten sonra, şimdi de tüm illere toplu olarak bir göz atalım. *Çizelge 17*'de 67 ilin 1965 ile 1976 üniversite giriş sınavı sonuçlarının ortaya koyduğu durumları her iki ölçüte (kazanan/katılan oranı ile toplam puan ortalamasına) göre de verilmiş, ayrıca bu ölçütlerle dayanılarak yapılan sıralamada kaçınıcı oldukları da belirtilmiştir.⁶

Çizelgede de görüleceği gibi, 1976 yılındaki duruma göre en başarılı on ilin beşi Marmara, üçü Ege, ikisi de İç Anadolu bölgesinde bulunmaktadır. En az başarılı on ilin yedisi Doğu, üçü Güney Doğu Anadolu bölgesindedir. İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara, Kütahya gerek 1965'te, gerek 1976'da ilk on il arasındaki, Bitlis, Muş, Bingöl, Kars, Mardin son on il arasındaki yerlerini korumuşlardır.

⁶ Toplam puan ortalamalarının ya da başarı oranlarının eşit çıktığı durumlarda, incelemede vermeye gerek görmediğimiz daha küçük kesirlere başvurularda daha ilerde bulunan illere sıralamada öncelik verilmiştir.

İllere Göre Liselerin Başarı Durumu

İller	1965 Durumu				1978 Durumu			
	Başarı (binde)	Sıra	T. Puan ort.	Sıra	Başarı (binde)	Sıra	T. Puan ort.	Sıra
Adana	122	52	316,66	51	96	41	352,01	43
Adıyaman	139	50	315,24	52	34	66	328,63	62
Afyon	193	35	342,40	29	117	32	361,83	26
Ağrı	151	43	311,76	55	38	65	326,44	63
Amasya	329	6	357,37	9	94	43	353,58	38
Ankara	347	3	364,65	5	212	4	380,86	5
Antalya	141	48	328,50	43	141	18	362,32	23
Artvin	50	67	293,10	84	65	55	337,16	56
Aydın	193	34	339,42	34	191	7	374,99	9
Balıkesir	302	8	384,56	1	154	11	371,26	12
Bilecik	76	61	319,95	49	136	19	388,56	14
Bingöl	63	63	304,51	60	63	57	330,45	61
Bitlis	53	66	299,22	62	43	61	331,37	59
Bolu	266	15	351,29	18	127	22	382,76	21
Burdur	257	18	352,89	15	149	15	365,66	17
Bursa	301	9	365,63	4	198	8	384,86	3
Çanakkale	222	25	344,01	25	203	5	378,03	6
Çankırı	292	10	356,32	10	95	42	351,04	45
Çorum	237	23	339,81	33	125	28	357,55	34
Denizli	175	37	342,71	28	152	13	365,74	16
Diyarbakır	133	51	330,15	40	113	36	351,82	44
Edirne	278	13	351,92	16	153	12	371,72	10
Elazığ	146	46	325,07	45	59	58	337,63	55
Erzincan	188	38	317,94	50	103	38	359,95	29
Erzurum	309	7	349,01	22	90	46	350,27	46
Eskişehir	239	22	358,07	12	214	3	383,49	4
Gaziantep	261	17	350,85	20	130	21	360,05	28
Giresun	386	1	361,75	8	91	45	352,35	40
Gümüşhane	83	60	303,53	61	78	50	341,77	52
Hakkâri	105	55	309,94	58	15	67	319,96	67
Hatay	152	41	332,66	38	85	48	352,28	41
Isparta	207	29	342,05	31	125	29	361,19	27
İçel	284	16	354,46	13	123	31	358,23	32
İstanbul	337	5	361,88	7	250	1	391,83	1
İzmir	339	4	366,95	3	245	2	390,35	2
Kars	62	62	280,56	66	38	64	325,65	64
Kastamonu	117	54	315,11	53	108	37	355,08	37
Kayseri	211	27	334,85	37	127	25	362,80	20
Kırklareli	151	42	328,03	41	126	27	363,84	19
Kırşehir	148	44	322,53	48	73	53	347,58	48
Kocaeli	289	12	363,93	6	162	10	375,45	7
Konya	219	26	342,07	30	144	17	365,49	18
Kütahya	368	2	370,96	2	172	8	375,09	8

İller	Başarı (binde)	Sıra	T. Puan ort.	Sıra	Başarı (binde)	Sıra	T. Puan ort.	Sıra
Malatya	144	47	324,33	46	91	44	346,13	50
Manisa	277	14	356,11	11	166	9	371,72	11
Maraş	162	39	334,88	36	90	47	349,18	47
Mardin	96	58	305,35	59	42	63	322,86	66
Muğla	140	49	335,27	35	124	30	361,91	25
Muş	55	65	280,25	67	52	60	331,07	60
Nevşehir	122	53	311,58	57	83	49	346,57	49
Niğde	230	24	341,91	32	127	24	357,49	35
Ordu	152	40	323,70	47	96	40	352,01	42
Rize	198	31	326,71	42	65	54	341,33	53
Sakarya	197	32	342,78	27	150	14	370,78	13
Samsun	209	28	351,06	19	126	26	362,24	24
Siirt	147	45	313,60	54	58	59	332,99	58
Sinop	86	59	326,25	44	114	35	357,71	33
Sivas	248	20	351,80	17	115	34	357,25	36
Tekirdağ	256	19	353,35	14	146	15	366,06	15
Tokat	176	36	343,34	26	127	23	358,42	31
Trabzon	194	33	331,45	39	98	39	352,45	39
Tunceli	98	57	289,59	65	42	62	324,35	65
Urfa	102	56	311,75	56	76	52	337,65	54
Uşak	206	30	345,47	24	115	33	359,10	30
Van	69	62	297,38	63	63	56	335,85	57
Yozgat	291	11	346,91	23	77	51	343,77	51
Zonguldak	246	21	350,37	21	130	20	362,69	22

1965 yılı toplam puan ortalamalarıyla o yılın başarı oranları arasındaki yalın bağıntı katsayısını 0.917, sıra bağıntı katsayısını 0.991 olarak, 1976 yılı için ise bu katsayıları sırasıyla 0.971 ile 0.997 olarak bulduk. Bu iki ölçüt arasında yetkin bir bağıntı bulunduğuna göre, buradaki çözümlemelerde yalnız toplam puan ortalamalarına dayanmakla yetindik.

Toplam 30 il, 1965'te daha alt sıralardayken 1976'da daha üst sıralara çıkmışlardır. Bu iller içinde yukarıya doğru en büyük sıçramayı yapanlar, Aydın, Kırklareli, Erzincan'dır.

1976'da durumu 1965'e göre düzelen illerin adları ile kaç yıllık bir yükseliş gösterdikleri aşağıda belirtilmiştir: Aydın (+25); Kırklareli (+22); Erzincan (+21); Antalya (+20); Çanakkale (+19); Kayseri (+17); Kastamonu (+16); Bilecik (+15); Sakarya (+14); Denizli, Konya (+12); Sinop (+11); Muğla (+10); Gümüşhane (+9); Adana, Artvin, Eskişehir, Nevşehir (+8); Muş (+7); Edirne, İstanbul, Van (+6); Ordu (+5); Isparta (+4); Afyon, Bitlis (+3); Kars, Urfa (+2); Bursa, İzmir (+1).

Ankara, Kırşehir, Manisa, Trabzon, Tunceli, 1965'te iller arasındaki göreceli yerlerini 1976'da da olduğu gibi korumuşlardır.

Buna karşılık 32 ilin durumunda 1965'e göre gerileme görülmüştür. En büyük gerilemeyi Çankırı, Giresun, Amasya illeri göstermiştir.

1976'da durumu 1965'e göre kötüleşen illerin adları ile yeni sıralamada kaç yıllık bir düşüş gösterdikleri aşağıda belirtilmiştir: Çankırı (—35); Giresun (—32); Amasya (—29); Yozgat (—28); Erzurum (—24); İçel, Sivas (—19); Balıkesir, Elazığ, Maraş, Rize (—11); Adıyaman (—10); Hakkâri (—9); Ağrı, Gaziantep (—8); Mardin (—7); Kütahya, Uşak (—6); Samsun, Tokat (—5); Diyarbakır, Malatya, Siirt (—4); Bolu, Hatay, Niğde (—3); Burdur (—2); Bingöl, Çorum, Kocaeli, Tekirdağ, Zonguldak (—1).⁷

İllerin sıralamadaki yerlerinde görülen değişikliklerin çeşitli etmenlerin sonucu olduğu açıktır. Burada söz konusu etmenlerin sıra değişikliklerini ne ölçüde etkilediklerini ortaya koymaya çalışacak değiliz. Bu işi belki de başka araştırmacılar yapacaklardır. Biz bu etmenlerden özellikle ilginç bulduğumuz birine değinmekle yetineceğiz. 1965, 1976 yıllarıyla ilgili iki araştırma sonuçlarının illerin başarı sıralamaları arasında bulunduğunu ortaya koyduğu ayrımları belki de en çok etkileyen değişken, küçük yerleşim yerlerinde —köylerde bile— açılan ortaokullardır. Etkili bir öğretime elverişli toplumsal-tutumsal koşulların yanı sıra öğretmenden, eğitim araçlarıyla gereçlerinden de yoksun bulunan bu ortaokullardan gelen iyi yetişmemiş, güçsüz öğrenciler, önceleri öğrencilerini daha sağlam bir tabandan

⁷ Bu araştırmada illerin kazanan/katılan oranlarının saptanmasında kullandığımız sayısal veriler Ek 1'de yer almaktadır. Ek 2'de ise il merkezlerindeki resmi liselerde 1975 - 76 öğretim yılında son sınıfı okumakta olan öğrencilere göre çıkarılmış verilerle başarı oranları, bu arada en yüksek - en düşük başarı oranları verilmiştir. Bu Ek'in ilk üç dikecindeki verileri bu araştırmada kullanmadık. Ancak, başka araştırmacılarca kullanılabileceği düşüncesiyle yayımlamakta yarar gördük. Ek 3'te 1976 üniversitelerarası giriş sınavına katılan lise kökenli adayların çeşitli puan ortalamaları, bu arada bizim de değerlendirmelerimizde kullandığımız toplam puan ortalamaları ile aday sayısına ilişkin veriler yer almaktadır. Buradaki aday sayıları ile Ek 1'dekiler arasında görülen önemsiz ayrımlar sınavı sonradan geçersiz sayılan adayların Ek 3'te dışarda bırakılmış olmasından ileri gelmiştir. Ek 4'teki veriler, lise kökenli öğrencilerle birlikte seçme sınavına katılan meslek lisesi kökenli adayları da içermektedir. Ek 4'teki verileri bu araştırmada hiç kullanmadık. Bununla birlikte, ilerde başka araştırmacılarca değerlendirilebileceklerini düşünerek tümünü birden yayımlıyoruz.

seçen liselerin başarı düzeyini olumsuz yönde etkilemiş olmalıdır. İllerin başarı sıralarındaki aşırı düşüşlerden en çok sorumlu olduğunu sandığımız bu etmenin bütün illerin genel sıralamadaki yerlerini de geniş ölçüde etkilemiş olabileceği kuşkusuzdur.

Birkaç Seçme Kurum Üzerinde Bir Değerlendirme

Eğitim düzenimizdeki yörelerarası dengesizliğin bir yansıması da kendini yüksek öğretim kurumlarına giren öğrencilerin bölgelere göre dağılımında göstermektedir. Şimdi de on yıl arayla durumun bu bakımdan nasıl bir gelişme gösterdiğini ortaya koymaya çalışacağız.

1965 yılı üniversitelerarası giriş sınavı sonuçlarına dayanarak yaptığımız araştırmada üç yüksek öğretim kurumu seçerek bunların ilk kazananlar dizelgesine girmeyi başaran öğrencilerin bölgelere göre dağılışını incelemiştik. Bunlardan biri, o yıl en çok tutulan, dolayısıyla öğrencilerini en üstün başarılı adaylar arasından seçen İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Mühendisliği Bölümüydü. Bu bölüm daha sonra Kimya Mühendisliği Fakültesine dönüşmüştür. İkinci kurum o sırada toplam 81 kurumun tutulma sıralamasında on birinci olan Trabzon'daki Karadeniz Teknik Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi, üçüncü kurum ise sıralamada yedinci olan Erzurum Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesidir. *Çizelge 18'*de bu kurumlara girenlerin bölgelere göre dağılımı 1965 ile 1976 giriş sınavlarına göre verilmiş, 1977 sınavı sonuçları da çizelgeye eklenmiştir. Bugün üniversitelerarası giriş sınavında öğrencilerin en çok istek gösterdikleri Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesine giren öğrencilerin 1976 ile 1977 sınavı sonuçlarına göre bölgelere dağılışı da *Çizelge 19'*da gösterilmiştir.

1965'ten 1976'ya dek geçen süre içinde İstanbul Üniversitesi Kimya Mühendisliği Fakültesinin adaylarca tutulup istenme düzeyinde belirgin bir gerileme olmuştur. 1965 durumu 1976 durumuyla karşılaştırıldığında, Marmara bölgesindeki liselerden gelen öğrencilerin oranında yaklaşık yüzde onluk bir artış olduğu, ertesi yıl ise bu oranın iki katına çıktığı, Ege'den gelenlerin oranının yaklaşık üçte bire, bir yıl sonra altıda bire, İç Anadolu ile Akdeniz bölgelerinden gelenlerin son iki yılda yaklaşık olarak yarıya düştüğü görülmektedir. Çizelgede de görüldüğü gibi, öbür bölgelerden, özellikle Doğu ile Güney Doğu Anadolu bölgelerinden gelenlerin durumunda önemli bir değişiklik olma-

ÇİZELGE 18

Seçme Kurumların İlk Kazananlar Dizelgelerine Girenlerin Bölgelere Göre Dağılışı

Bölgeler	İÜ Kimya Mühendisliği Fakültesi						KTÜ Temel Bilimler Fakültesi						Atatürk Ü. Ziraat Fakültesi					
	1965 - 66		1976 - 77		1977 - 78		1965 - 66		1976 - 77		1977 - 78		1965 - 66		1976 - 77		1977 - 78	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Marmara	21	35,0	59	44,4	93	70,5	13	13	12	11,6	11	8,5	7	4,8	32	7,3	15	7,2
Ege	17	28,3	11	8,3	6	4,5	14	14	12	11,6	9	6,9	12	8,3	76	17,3	18	8,6
İç Anadolu	11	18,3	10	7,5	12	9,2	23	23	19	18,5	13	10,0	40	27,6	101	23,0	42	20,1
Karadeniz	2	3,3	8	6,0	9	6,8	28	28	42	40,8	76	58,5	27	18,6	84	19,1	47	22,5
Akdeniz	6	10,0	4	3,0	7	5,3	11	11	5	4,8	9	6,9	22	15,2	69	15,6	43	20,6
Güney Doğu	3	5,0	—	—	1	0,8	7	7	4	3,9	1	0,8	9	6,2	13	3,0	9	4,3
Doğu Anadolu	—	—	4	3,0	2	1,5	3	3	9	8,7	10	7,7	27	18,6	56	12,8	32	15,3
Yurt dışı	—	—	37	27,8	2	1,5	1	1	—	—	1	0,8	1	0,7	8	1,8	3	1,4
	60	99,9	133	100,0	132	100,1	100	100,0	103	99,9	130	100,1	145	100,0	439	99,9	209	100,0

mıştır. Artık eskisi gibi istek toplamayan bir kuruma öbür bölgelerden gelmek isteyen öğrenciler oranının azalmasını, buna karşılık o kurumun bulunduğu bölgeden gelenler oranının artmasını doğal karşılamak gerekir.

ÇİZELGE 19

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesine Girenlerin Bölgelere Göre Dağılışı

Bölgeler	1976 — 77		1977 — 78	
	Sayı	%	Sayı	%
Marmara	14	9,2	25	16,3
Ege	9	5,9	16	10,5
İç Anadolu	107	69,9	88	56,2
Karadeniz	3	2,0	3	2,0
Akdeniz	10	6,5	11	7,2
Güney Doğu Anadolu	2	1,3	4	2,6
Doğu Anadolu	1	0,7	6	3,9
Yurt dışı	7	4,6	2	1,3
Toplam	153	100,1	153	100,0

Karadeniz Teknik Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesine İç Anadolu, Ege, Marmara bölgeleri liselerinden gelenlerin oranında önemli düşüşler olmuştur. Güney Doğu ile Akdeniz bölgelerinden gelenlerin oranında da azalma olmuş, Doğu Anadolu'dan gelenlerin oranı —giren öğrenci sayısı pek anlamlı olmasa da— artmıştır. Daha da ilginç olanı, bu kuruma Karadeniz bölgesi liselerinden gelenler oranının % 28'den 1976'da % 40,8'e, ertesi yıl da % 58,5'e yükselmiş olmasıdır. Bu durumu olumlu bir gelişme olarak değerlendirmek gerekir.

Erzurum Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesine çeşitli bölgelerden gelenlerin oranlarında % 2 ile 7,5 arasında değişen düşüşler ya da yükselmeler görülmüştür. En ilginç gelişme ise bu kuruma Doğu Anadolu bölgesi liselerinden girebilenler oranının düşmüş olmasıdır. İlk iki kurumdaki durumun tümüyle tersi olan bu düşüşü olağan dışı, olumsuz bir gelişme saymak gerekir.

Bugün adayların en çok girmek istedikleri Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesine 1976 yılında girebilenlerin yarısından çoğu (% 69,9) İç Anadolu, % 9,2'si Marmara, % 5,9'u Ege liselerinden, toplam olarak % 85'i ülkenin bu en gelişmiş üç bölgesindeki liselerden gelmiş, bu oran 1977'de % 83'le önemini korumuştur. Daha sonra, son iki yılda % 6,5 - % 7,2 oranlarıyla Ka-

radeniz bölgesi gelmekte, öbür bölgeler —son yıldaki önemsiz artışlar bir yana— varlıklarını çok düşük oranlarla göstermektedirler.

En çok istek toplayan Hacettepe Tıp Fakültesi üzerinde biraz daha durmakta yarar vardır. Bu Fakülteye 1977 - 78 öğretim yılında alınan 153 öğrencinin 149'u (% 97,4) bu kurumu ilk, 4'ü (% 2,6) ikinci yeğleme (tercih) olarak belirtmişlerdir. Bu durum, bir yandan bu kuruma girenlerin çok güçlü adaylar olduğunu, öte yandan da ilk istedikleri yere girenlerin bu öğretim alanını benimsedikleri için yüksek bir başarıma güdüsüyle öğrenimlerini sürdüreceklerini göstermektedir. Yüksek öğretim kurumları arasında yapılacak saygınlık sıralamasında yine üst düzeylerde yer alan öbür üç kurumda ise durum değişiktir. Toplam 132 öğrencinin alındığı İstanbul Üniversitesi Kimya Mühendisliği Fakültesine girenlerin 8'i bu kurumu ilk, 8'i ikinci, 20'si üçüncü yeğleme olarak göstermişlerdir. Dördüncüden on üçüncüye dek olan yeğleme sayısı sırasıyla 26, 15, 9, 14, 6, 6, 8, 4, 4, 1'dir. 16 - 18'inci yeğleme olarak bu kurumu belirtenler ise birer kişidir. İlk iki yeğlemedeki öğrencilerin tüm alınanlara oranı % 12,1'dir. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesine girenlerin yeğlemelere göre dağılımı ise, birinciden başlayarak, 5, 14, 10, 15, 21, 13, 12, 13, 18, 13, 12, 9, 10, 9, 9, 5'tir. Burada ilk iki yeğlemedeki öğrencilerin oranı % 9,1'dir. Karadeniz Teknik Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesine girebilenlerin yeğlemeleri ise, birinciden başlayarak, 7, 8, 2, 8, 7, 11, 7, 8, 6, 5, 12, 12, 7, 5, 9, 5, 6, 5 olarak sıralanmaktadır. Burada da bu kurumu birinci, ikinci yeğleme olarak belirtenlerin oranı % 11,5'tir. Alt düzeylerde yer verdikleri kurumlara girenlerin pek yakınlık duymadıkları alanlarda öğrenim yaparken bir güdülenme sorunuyla karşı karşıya bulundukları açıktır.

İllerin Gelişmişlik Durumu - Üniversiteye Girişteki Başarı İlişkisi

Eğitimde öğrencinin başarısını belirleyen ana etmenlerden birinin, belki de birincisinin öğrenci ile ailesinin toplumsal-tu-
tumsal (sosyo-ekonomik) durumu olduğu genellikle benimsenen bir görüştür. Bu araştırmada, söz konusu düşüncenin doğruluk düzeyini eldeki sayısal verilere dayanarak ortaya koymanın yararlı olacağını düşündük. Toplu bir değerlendirmeye olanak sağlamak amacıyla, illerin gelişmişlik düzeyi ile bu illerdeki ortaöğretim kurumlarından üniversitelerarası seçme sınavına katılan

öğrencilerin başarı durumları arasında nasıl bir bağıntı bulunduğunu ortaya koymaya çalıştık.

İllerin eldeki en yeni gelişmişlik göstergeleri Devlet Planlama Örgütünc 1970 yılı için saptananlardı (Ek 5).⁸ 1970 yılından bu yana koşullarda birtakım değişiklikler olmakla birlikte, bu yıla ilişkin sayıların 1976-77 öğretim yılı üniversitelerarası seçme sınavına katılan öğrencilerin o yıl ortaokulun birinci sınıfında bulunduklarını, bir başka deyişle orta öğrenimlerini 1970 yılındaki duruma göre sayısal verilere dönüştürülen gelişmişlik ortamı içinde sürdürdüklerini göz önünde bulundurarak uygun bir karşılaştırma tabanı olabileceğini düşündük. Bağıntıyı 1970 gelişmişlik göstergeleriyle hem 1976 giriş sınavındaki başarı oranları hem de bu yıla ilişkin toplam puan ortalamaları arasında aradık. Bu bağıntıyı tüm ülkeyi kapsayacak biçimde, 67 ille ilgili verilere dayanarak yaptığımız gibi, ülkedeki yedi ye-reysel (coğrafi) bölge için de ayrı ayrı yaptık. Bulduğumuz yalın bağıntı (simple correlation) katsayıları *Çizelge 20*'de gösterilmiştir.

İllerin 1970 yılı gelişmişlik göstergeleriyle bu illerden giriş sınavına katılan tüm öğrencilerin 1976'daki başarı oranını gösteren bindeler arasındaki bağıntı katsayısı 0.721, 1976 toplam

ÇİZELGE 20

1970 Yılı Gelişmişlik Göstergeleriyle Üniversiteye Girişte Başarıyı Gösteren Oranlar, Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Bağıntı Katsayıları

	1976 başarı bindeleri	1976 toplam puan ortalamaları
Türkiye	0.721	0.892
Marmara	0.724	0.774
Ege	0.880	0.844
İç Anadolu	0.823	0.807
Akdeniz	-0.097	-0.098
Karadeniz	0.052	0.050
Güney Doğu	0.736	0.751
Doğu Anadolu	0.727	0.774

⁸ Ek 5'te illerin 1970 yılına ilişkin gelişmişlik göstergeleriyle bunlardan herbirinin 67 il içinde kaçınıcı oldukları gösterilmiştir. Bu yıldan önceye ilişkin son gelişmişlik göstergeleri olan 1967 yılı göstergelerine de, bu araştırmada kullanılmamakla birlikte, başka araştırmacıların işine yarayabileceği düşüncesiyle Ek'te yer verdik. Her ikisinin kaynağı da Devlet Planlama Örgütü'dür.

puan ortalamaları arasındaki bağıntı katsayısı ise 0.692 olarak bulunmuştur. Bu katsayıların tümü, yüzde birlik bir yanılma düzeyinde anlamlıdır.⁹

Bölgeler düzeyindeki duruma gelince: Marmara, Ege, İç Anadolu, Doğu Anadolu bölgeleriyle ilgili 1976 yılına ilişkin bağıntı katsayıları (gerek başarı bindelerine gerek toplam puan ortalamalarına dayanılarak saptananlar) yüzde birlik, Güney Doğu Anadolu bölgesiyle ilgili bağıntı katsayıları ise yüzde beşle on arasındaki bir yanılma sınırı içinde anlamlı bulunmuştur. Buna karşılık, Karadeniz bölgesiyle ilgili olarak bu veri dizileri arasındaki bağıntı katsayıları sıfıra çok yakın çıkmış, Akdeniz bölgesinde ise bu veri dizileri arasında çok düşük bir ters bağıntı bulunmuştur. Bu duruma göre, söz konusu iki bölgede öğrenimdeki başarıyı etkileyen gelişmişlik dışı birtakım etmenlerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Kendileriyle görüştüğümüz Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri bu iki bölgenin öğretmen durumu ile öbür bölgelerinki arasında önemli bir ayrım bulunmadığını belirttiler. Karadeniz bölgesi için doyurucu bir yorumlama yapabilecek durumda olmamakla birlikte, Akdeniz bölgesinde iki etmenin sonucu bir ölçüde etkilemiş olabileceğini sanıyoruz. Bunlardan biri, özellikle Adana, Mersin gibi illerde gelişmişlik düzeyinin saptanmasında büyük etki yapmış bulunan önemli işleyim ya da tarım işletmelerinin belirli ellerde bulunması, bir başka deyişle üretilen değerlerin o illerde yaşayan yurttaşların—dolayısıyla öğrencilerin—toplumsal-tutumsal yaşamına dengeli bir biçimde yansımamış olmasıdır. İkincisi ise, bu bölgede eğitimdeki başarıyı etkileyen, ekin sel birtakım etmenlerin de varlığıdır. Gerçekten de bu bölgenin Adana, Mersin gibi illerinde orta öğrenimdeki öğrenciler arasında, okuldan kaçma, öğretmene karşı gelme, öğretmen döğme gibi öğretim düzenine karşı davranışların bir çeşit yiğitlik ya da kabadayılık olarak değerlendirilmesi eğilimi vardır. Bu ekin sel öğelerin de ilk bakışta şaşırtıcı görünen sonuçları bir ölçüde etkilemiş bulunması olasılığı vardır.

Özetlemek gerekirse, araştırma, illerin toplumsal-tutumsal gelişmişlik düzeyleriyle o illerden gelen öğrencilerin başarı durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir.

⁹ Buradaki çözümlemelerde yalnız yalın bağıntı katsayıları üzerinde durulmakla birlikte, söz konusu veri dizileri arasında sıra bağıntısı da aradık. Bu katsayıyı 67 il için 0.865, bölgelerden Marmara için 0.865, Ege için 0.819, İç Anadolu için 0.813, Akdeniz için -0.250, Karadeniz için 0.042, Güney Doğu için 0.829, Doğu Anadolu için 0.700 olarak bulduk.

Dengesizlik Yapay Önlemlerle Giderilemez

1965'te yaptığımız araştırma gibi şimdi 1976 yılına ilişkin verilere dayanarak yaptığımız araştırma da Türkiye'de yüksek öğrenime girişte, bölgeler arasında olsun bölgeler içinde olsun, büyük dengesizlikler bulunduğunu ortaya koymuştur. Üniversiteye giriş sınavları, ilk uygulandığı 1964 yılından bu yana, bu konuda seyrek de olsa birtakım eleştirilere uğramış, en azından söz konusu dengesizliği giderici önlemlerin alınması gerektiği yolunda önerilerde bulunanlar olmuştur. Daha önce başka yerlerde de üzerinde durduğumuz bu konuyu bir kez daha açıklığa kavuşturmakta yarar vardır. Önce, üniversitelerarası seçme sınavı, eğitim düzenimizdeki dengesizliklerin giderileceği, aksaklıkların düzeltileceği bir yer değildir. Tersine, söz konusu sınav, bu düzenin yıllar yılı iyi işlememesinden, ülke gereksinmelerini karşılayamamasından doğan bir bunalım durumunu karşılamak üzere ortaya konmuştur. Bu yüzden, eğitim koşulları bakımından yetersiz durumdaki yörelerden gelen adayların sınavda başarılı olamamalarını doğal karşılamak, söz konusu sınavı var olan durumu olduğu gibi yansıttığı için belki de başarılı saymak gerekir.

Bu durumu gizlemek anlamına gelebilecek, belirli yörelerden gelenlerin sınav puanlarına eklemeler yapmak, onlara genel yarışma koşullarının dışında birtakım seçme kuralları uygulamak gibi öneriler, uygulanabilirlikten yoksun olmaları bir yana, bu elverişsiz koşulların olumsuz etkilerine açık olan kişilerin kendi çıkarlarına da ters düşecektir. Ülkenin en gelişmiş bölgelerinde bile ortaöğretim kurumları arasında değişik bölgeler arasında olduğundan çok daha büyük dengesizlikler bulunduğuna göre, böyle "düzeltici" bir işlem göreceklein seçimi nasıl yapılacaktır? Bu, olanaksız denebilecek ölçüde güç bir iştir. Ayrıca, eğitimin büyük bir birörneklik taşıdığı böyle bir ülkede bu tür bir uygulamaya tüzel bakımdan olanak var mıdır? Başkent içindeki okullarda bile çeşitli nedenlerle boş geçen dersler varken, varlıklı ya da yoksul pek çok yurttaş bu gibi durumların sıkıntısını birlikte çekerken, belirli yörelere özel yöntemler uygulanmak istenmesi nasıl savunulabilir? Üstelik yapay yollarla yüksek öğrenim kurumlarına girmeleri kolaylaştırılacak kişiler üniversite öğreniminin gerektirdiği ön hazırlıktan yoksun bulunduklarına göre, ne üniversiteler durumdan hoşnut olacak, ne de kendileri bu öğrenime ayak uydurabileceklerdir. Görülüyor ki durum ilk bakışta sanıldığından çok daha karma-

sıktır. Eğitim yöneltisini belirleyip uygulamakla görevli olanlar da yapay olarak gözlerden uzaklaştırılan dengesizlikleri düzeltmek için çaba harcamak gereğini pek duymayacak, durum, etkili önlemler alınmadan sürüp gidecektir.

Bulguların Özeti

Bu araştırmanın ortaya koyduğu bulgular şöyle özetlenebilir :

1. 1965 ile 1976 yılları üniversitelerarası seçme sınavları sonuçlarına göre yapılan sıralamada, arada on yıllık bir sürenin geçmiş olmasına karşın, bölgelerin görelî durumlarında önemli bir değişiklik olmamış, 1965'te üst sırada yer alan Marmara, Ege, İç Anadolu bölgeleri ile sonuncu gelen Doğu Anadolu bölgesi görelî durumlarını olduğu gibi korumuşlardır. 1976'daki biricik değişiklik, 1965'te kazanan/katılan oranına göre yedi bölge arasında altıncı olan Akdeniz bölgesinin kendisinden önce gelen Güney Doğu ile Karadeniz bölgelerinin önüne geçerek dördüncü sıraya yükselmiş olmasıdır.

2. 1965'ten 1976'ya, bölgeler arasındaki açıklık kapanmamış, büsbütün genişlemiştir. Durumu değiştirecek önlemler alınmazsa bölgelerarası dengesizliğin giderek daha da artacağı anlaşılmaktadır.

3. 1965'teki durumla 1976'daki durumun karşılaştırılması, gerek lise sayısındaki gerek üniversitelerarası seçme sınavına katılan aday sayısındaki artış oranları bakımından, yurdun en az gelişmiş bölgeleri olan Doğu Anadolu ile Güney Doğu Anadolu'nun öbür bölgelerden daha ilerde olduğu görülmektedir. Gerçek bir gelişme göstergesi olarak alınmaları güç de olsa, bu gibi nicel artışlar bile söz konusu bölgelerin belirgin bir ilgi görmeye başladığının, dolayısıyla da bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi yönünde ağır da olsa bir eğilimin başlamakta olduğunun bir belirtisi sayılabilir.

4. Bölgelerarası dengesizliğin yanı sıra bölgelerden her biri içinde de dengesizlikler vardır. Üstelik bu dengesizlikler, en ileri bölgelerimizde bile bölgelerarası dengesizliklerin çok üstündedir. Eğitim alanındaki iç dengesizliklerin en yoğun olduğu bölge yine Doğu Anadolu'dur. Bu nedenle, Türkiye'de bölgelerarasından çok "yörelerarası" bir dengesizlikten söz etmek daha uygun olacaktır. Ayrıca, Türkiye'deki bölgelerarası çelişkiler ol-

sun, bölgeler içi çelişkiler olsun, genel ortalamalara yansıyanın çok üstündedir.

5. Bu araştırmada, ülkedeki yedi bölge ile ilgili olarak ayrı ayrı çözümlenmeler yapılmış, bu arada illere göre 1976'daki lise sayısı, üniversitelerarası seçme sınavına katılan öğrenci sayısı, kazanan sayısı, en yüksek başarı oranı, en düşük başarı oranı, aradaki açıklık sayılarla gösterilmiş, ayrıca 1965 ile 1976 durumları arasında gerek başarı oranına gerek puan ortalamasına göre karşılaştırmalara gidilmiştir. Bu arada her bölgenin bu yıllardaki en başarılı üç ili ile en düşük başarılı bir ili, en yüksek başarılı liselerle en düşük başarılı liselerin bulunduğu iller, bunların başarıları arasındaki açıklıklar verilmiş, göreceli durumlarında kendini gösteren değişiklikler belirtilmiştir.

6. İllere toplu olarak bir göz atıldığında, 67 il içinde en başarılı on ilden beşi Marmara, üçü Ege, ikisi İç Anadolu bölgesinde, buna karşılık en az başarılı on ilden yedisi Doğu, üçü Güney Doğu Anadolu bölgesinde bulunmaktadır. İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara, Kütahya gerek 1965'te gerek 1976'da ilk on il arasındaki, Bitlis, Muş, Bingöl, Kars, Mardin son on il arasındaki yerlerini korumuşlardır.

7. Toplam 30 il, 1965'te toplam puan ortalamasına göre yapılan başarı sıralamasında daha alt düzeylerdeyken 1976'da daha üst düzeylere çıkmış, 5 il göreceli yerlerini olduğu gibi korumuş, 32 ilin durumunda 1965'e göre gerileme görülmüştür. En büyük sıçrayışı sırasıyla Aydın, Kırklareli, Erzincan, Antalya, Çanakkale, Kayseri, Kastamonu, Bilecik, Sakarya, Denizli, Konya, Sinop, Muğla, en büyük gerilemeyi de yine sırasıyla Çankırı, Giresun, Amasya, Yozgat, Erzurum, İçel, Sivas, Balıkesir, Elazığ, K. Maraş, Rize, Adıyaman illeri göstermişlerdir. Sıralamadaki durumunu olduğu gibi koruyan iller ise Ankara, Kırşehir, Manisa, Trabzon, Tunceli'dir.

İllerin sıralamadaki yerlerinde görülen önemli düşüşler son yıllarda köylerde bile açılan ortaokullarda yetersiz bir öğrenim gördükten sonra liselere gelen öğrencilerin yaptıkları olumsuz etkiden ileri gelmiş olabilir. Böylece, başka etmenlerin de araya girmesiyle bütün illerin genel sıralamadaki yerlerinin geniş ölçüde değişmiş olabileceği de açıktır.

8. Araştırma, illerin toplumsal-tutumsal gelişmişlik düzeyleriyle o illerdeki ortaöğretim kurumlarından gelen öğrencilerin başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu açıkça

örtaya koymuştur. 1970 yılı gelişmişlik göstergeleriyle 1976 üniversitelerarası seçme sınavındaki başarı oranları arasındaki bağıntı katsayısı 0.721, toplam puan ortalamaları arasındaki katsayı ise 0.692 olarak, .01'lik bir yanılma düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bağıntı katsayısı Marmara, Ege, İç Anadolu, Güney Doğu, Doğu Anadolu, bölgeleri için de yine .01'lik bir yanılma düzeyinde anlamlı bulunmuş, Karadeniz ile Akdeniz bölgelerine ilişkin katsayılar, metinde bir ölçüde açıklanan özel bir takım nedenlerle anlamlı çıkmamıştır.

9. Ülkenin görece ileri bölgelerindeki ortaöğretim kurumlarından gelenler, daha çok yeğlemelerinin ilk sıralarında yer alan, gençleri yüksek saygınlıklı, bol kazançlı, parlak geleceкли uğraşlar için yetiştiren yüksek öğretim kurumlarına girebilmekte, buna karşılık koşulları elverişsiz yörelerdeki ortaöğretim kurumlarından gelenler, bu kurumlarda genellikle iyi yetişemedikleri için ancak toplumsal saygınlığı gibi kazanç olanakları da pek yüksek olmayan iş alanlarına hazırlayan yüksek öğretim kurumlarına girebilmektedirler. Yeğleme sıralamalarının genellikle alt düzeylerinde yer alan bu yüksek öğretim kurumlarına giren söz konusu öğrencilerin, gerçek isteklerine uygun düşmeyen bu kurumlarda düşük bir güdülenme düzeyinde bulundukları için yeterince başarılı olamadıkları sonucuna varmakta da bir yanılığ payı bulunmasa gerektir.

E K L E R

**İllerden 1976 ÜSS'ye Girip ÜSYM'ce Bir Yükseköğretim Kurumuna
Yerleştirilen Adaylar***

İl Adı	Sınava Giren	Yerleşen	İl Adı	Sınava Giren	Yerleşen
01 Adana	10530	1008	35 İzmir	11843	2901
02 Adıyaman	940	32	36 Kars	4398	189
03 Afyon	1936	228	37 Kastamonu	1522	165
04 Ağrı	1083	41	38 Kayseri	3973	503
05 Amasya	1675	158	39 Kırklareli	1516	191
06 Ankara	28312	6011	40 Kırşehir	1395	102
07 Antalya	3529	498	41 Kocaeli	1980	320
08 Artvin	2328	151	42 Konya	6251	900
09 Aydın	3370	643	43 Kütahya	1295	223
10 Balıkesir	4018	618	44 Malatya	4701	430
11 Bilecik	418	57	45 Manisa	3583	593
12 Bingöl	483	29	46 K. Maraş	2461	222
13 Bitlis	671	29	47 Mardin	1849	77
14 Bolu	2070	264	48 Muğla	1592	198
15 Burdur	1077	161	49 Muş	685	36
16 Bursa	3580	708	50 Nevşehir	754	63
17 Çanakkale	1943	395	51 Niğde	1671	212
18 Çankırı	654	62	52 Ordu	2415	233
19 Çorum	1684	210	53 Rize	1894	123
20 Denizli	2966	452	54 Sakarya	1994	299
21 Diyarbakır	2542	288	55 Samsun	4050	511
22 Edirne	1937	296	56 Siirt	1130	86
23 Elazığ	3891	229	57 Sinop	788	90
24 Erzincan	1132	117	58 Sivas	2958	340
25 Erzurum	3703	335	59 Tekirdağ	1409	208
26 Eskişehir	3628	775	60 Tokat	1718	219
27 Gaziantep	3492	453	61 Trabzon	5289	517
28 Giresun	2241	204	62 Tunceli	1130	48
29 Gümüşhane	1273	100	63 Urfa	2109	161
30 Hakkâri	195	3	64 Uşak	1495	172
31 Hatay	4609	390	65 Van	1147	72
32 Isparta	2101	262	66 Yozgat	1625	125
33 İçel	5288	647	67 Zonguldak	3683	477
34 İstanbul	30913	7745	İller Toplamı	226411	34561

* Bu çalışmaya, modern, klasik izlençe uygulayan resmi, özel, azınlık, yabancı liseler ile lise diploması veren ilköğretmen, İmam-Hatip, Teknik, Askeri liselerle Polis kolejlerinin öğrenim durumu kodu 1, 2, 3, 4, 5 olan tüm adayları alınmış, lise dengi meslek okulları ile bu okulları bitirdikten sonra bir yüksekokul bitirdikleri için M.E.B.'nden lise diploması eşdeğerlik belgesi alanlar çalışmanın dışında bırakılmıştır.

İllere Göre Liselerin Başarı Durumu* (1976)

İlin Adı	Lise sayısı	Toplam öğrenci	Kazanan	Başarı %	En yüksek Başarı %	En düşük Başarı %
Adana	10	3379	307	9,08	21,60	1,28
Adıyaman	4	354	9	0,39	15,15	0,00
Afyon	10	698	68	9,74	11,86	0,00
Ağrı	3	369	6	1,63	2,12	0,00
Amasya	5	570	52	9,12	10,15	3,50
Ankara	39	9307	1838	20,62	97,87	4,48
Antalya	12	1416	195	13,77	22,44	3,44
Artvin	6	606	29	4,78	8,82	2,89
Aydın	12	1194	225	18,84	27,19	0,00
Bahçeşehir	17	1880	274	14,57	23,07	4,34
Bilecik	3	161	15	9,31	10,81	7,14
Bingöl	2	135	5	3,70	5,20	0,00
Bitlis	4	245	10	4,08	5,88	0,00
Bolu	8	552	52	9,42	20,93	7,24
Burdur	5	373	56	15,00	19,32	5,40
Bursa	14	1434	298	20,78	36,00	1,46
Çanakkale	8	560	79	14,10	31,25	8,60
Çankırı	6	241	23	9,54	20,77	0,00
Çorum	7	537	52	9,68	16,66	1,80
Denizli	9	1023	137	13,39	16,64	2,85
Diyarbakır	6	799	104	13,07	72,34	2,29
Edirne	4	530	83	15,66	20,82	8,59
Elazığ	7	1282	55	4,35	7,71	0,00
Erzincan	3	317	23	7,25	8,14	0,00
Erzurum	13	1179	109	9,24	21,90	0,00
Eskişehir	8	1507	371	24,61	60,00	2,63
Gaziantep	7	1144	120	10,48	18,88	3,46
Giresun	7	803	59	7,34	40,22	2,11
Gümüşhane	5	348	25	7,18	50,57	8,80
Hakkâri	2	82	0	0,00	0,00	0,00
Hatay	10	1852	124	6,69	9,91	0,00
Isparta	8	625	74	11,84	50,40	3,04
İçel	9	1852	193	10,42	16,18	2,27
İstanbul	62	11159	2518	22,56	63,56	5,95
İzmir	24	4943	1207	24,41	85,98	2,08
Kars	14	1592	34	2,13	4,12	0,00
Kastamonu	9	379	38	10,03	22,91	0,00
Kayseri	10	1084	140	12,91	21,53	2,22
Kırklareli	6	684	87	12,70	19,35	7,50
Kırşehir	4	545	27	4,95	7,80	0,00

* Bu veriler, il merkezlerindeki resmi liselerde son sınıfı okumakta olan öğrencileri kapsamaktadır.

İlin Adı	Lise sayısı	Toplam öğrenci	Kazanan	Başarı %	En yüksek Başarı %	En düşük Başarı %
Kocaeli	7	775	134	17,29	21,31	7,27
Konya	21	2142	338	15,77	90,41	0,00
Kütahya	7	464	71	15,30	25,49	3,65
Malatya	10	1514	140	9,24	15,90	0,00
Manisa	12	1407	257	18,27	29,90	2,94
Kahraman Maraş	6	849	58	6,83	11,32	0,00
Mardin	6	690	24	3,48	6,66	1,22
Muğla	7	696	85	12,30	20,81	3,22
Muş	4	491	15	5,15	8,11	1,35
Nevşehir	6	323	25	7,73	13,79	0,00
Niğde	4	467	61	13,06	17,08	1,66
Ordu	5	906	67	7,34	12,63	4,00
Rize	4	746	33	4,42	7,01	1,65
Sakarya	8	675	86	12,74	20,93	0,00
Samsun	13	1611	188	11,66	75,67	0,00
Siirt	5	403	15	3,72	8,33	0,00
Sinop	4	242	16	6,61	11,11	2,00
Sivas	8	961	89	9,26	18,14	1,43
Tekirdağ	7	467	57	12,33	21,73	5,26
Tokat	6	532	50	9,39	15,38	3,48
Trabzon	12	1628	141	7,97	15,00	2,38
Tunceli	6	439	7	1,59	6,66	0,00
Urfa	6	632	36	5,69	11,20	0,00
Uşak	6	522	42	8,05	14,28	2,66
Van	3	240	18	7,50	8,44	0,00
Yozgat	9	583	37	6,35	8,33	0,00
Zonguldak	10	1261	146	11,58	18,03	2,17
Türkiye	602	78061	11457	14,68	97,87	0,00

**1976 ÜNİVERSİTELERARASI SEÇME SINAVI
AĞIRLIKLI PUAN ORTALAMALARI**

	Fen puanı	Sosyal B. puanı	Toplam puan	Dil puanı	Aday sayısı
Adana	352.046	351.966	352.006	351.094	10515
Adıyaman	329.918	327.337	328.628	328.293	936
Afyon	360.610	363.058	361.834	356.840	1932
Ağrı	327.980	324.906	326.443	327.365	1079
Amasya	352.668	354.494	353.581	352.291	1674
Ankara	380.681	381.046	380.863	383.984	28279
Antalya	362.852	361.791	362.322	359.298	3522
Artvin	337.672	336.681	337.177	335.513	2322
Aydın	373.144	376.831	374.988	372.883	3366
Balıkesir	368.405	374.125	371.265	367.364	4014
Bilecik	367.086	370.028	368.557	361.381	418
Bingöl	331.268	329.635	330.452	329.959	462
Bitlis	332.331	330.413	331.372	329.793	670
Bolu	360.417	365.097	362.757	360.154	2065
Burdur	366.335	364.980	365.658	361.242	1076
Bursa	384.619	385.104	384.862	381.167	3573
Çanakale	72.864	379.204	376.034	369.310	1941
Çankırı	351.333	350.743	351.038	349.463	650
Çorum	356.237	358.861	357.549	353.205	1681
Denizli	364.646	366.827	365.737	364.169	2965
Diyarbakır	352.675	350.987	351.821	358.949	2531
Edirne	367.456	375.992	371.724	366.272	1935
Elazığ	338.356	336.901	337.828	337.194	3683
Erzincan	356.704	357.194	356.949	352.958	1129
Erzurum	350.087	350.454	350.271	347.237	3899
Eskişehir	362.542	364.440	363.491	364.010	3623
Gaziantep	360.711	359.399	360.055	358.974	3489
Giresun	351.973	352.738	352.355	348.408	2234
Gümüşhane	341.992	341.558	341.775	340.020	1269
Hakkâri	322.440	317.471	319.956	322.806	194
Hatay	352.682	351.886	352.284	349.529	4603
Isparta	360.047	362.325	361.186	356.535	2100
İçel	356.422	358.046	358.234	357.680	5282
İstanbul	391.745	391.910	391.827	399.519	30884
İzmir	389.611	391.093	390.352	395.899	11837
Kars	328.028	323.269	325.649	328.079	4385
Kastamonu	353.463	356.705	355.084	350.635	1522
Kayseri	362.265	363.329	362.797	358.847	3969
Kırklareli	361.689	366.000	363.844	359.085	1515
Kırşehir	346.777	348.388	347.583	344.907	1394
Kocaeli	373.522	377.374	375.448	373.807	1980
Konya	364.882	366.093	365.487	361.162	6239
Kütahya	373.713	376.478	375.095	370.719	1293
Malatya	347.248	345.014	346.130	342.208	4695

Manisa	369.697	373.741	371.719	368.335	3558
K. Maraş	348.937	349.421	349.179	343.629	2456
Mardin	325.058	320.654	322.856	326.714	1845
Muğla	361.432	362.389	361.910	361.503	1591
Muş	332.312	329.821	331.066	331.290	685
Nevşehir	344.732	348.402	346.567	346.350	753
Niğde	357.359	357.617	357.488	354.082	1669
Ordu	350.983	353.041	352.012	347.728	2408
Rize	344.389	338.272	341.331	338.308	1892
Sakarya	368.952	372.806	370.779	364.572	1993
Samsun	361.878	362.806	362.242	361.475	4046
Siirt	334.035	331.944	332.990	334.200	1127
Sinop	358.139	359.281	357.710	354.916	787
Sivas	356.524	357.983	357.254	353.166	2953
Tekirdağ	363.314	368.804	366.059	365.783	1406
Tokat	358.557	358.280	358.419	354.414	1717
Trabzon	356.115	348.791	352.453	348.016	5256
Tunceli	325.986	322.724	324.355	328.499	1127
Urfa	338.603	336.693	337.848	337.198	2105
Uşak	357.400	360.804	359.102	354.290	1494
Van	336.462	335.238	335.850	335.058	1144
Yozgat	343.693	343.849	343.771	339.782	1618
Zonguldak	362.923	362.460	362.691	361.008	3657

**1976 ÜNİVERSİTELERARASI SEÇME SINAVI
AĞIRLIKLIL PUAN ORTALAMALARI**

	Fen puanı	Sosyal B. puanı	Toplam puan	Dil puanı	Aday sayısı
Adana	346.167	345.844	346.006	345.274	14480
Adıyaman	328.146	325.054	326.600	327.225	1135
Afyon	350.856	352.274	351.565	347.841	2839
Ağrı	326.171	322.669	324.420	325.890	1198
Amasya	344.312	345.153	344.733	343.854	2440
Ankara	371.169	371.569	371.369	373.757	37263
Antalya	356.467	355.583	356.025	353.278	4608
Artvin	334.419	332.618	333.518	332.241	2748
Aydın	361.888	364.280	363.084	361.388	5073
Balıkesir	361.541	366.221	363.881	380.320	5386
Bilecik	358.963	380.811	359.897	353.797	578
Bingöl	328.919	324.156	325.538	326.033	643
Bitlis	329.875	327.789	328.832	327.885	778
Bolu	351.067	354.223	352.645	350.773	3185
Burdur	355.906	354.524	355.215	351.656	1831
Bursa	373.677	374.759	374.218	370.897	5260
Çanakale	365.906	371.721	368.814	363.205	2572
Çankırı	340.753	341.012	340.883	339.790	1279
Çorum	348.252	350.618	349.435	345.596	2805
Denizli	355.257	358.809	356.033	354.769	4431
Diyarbakır	347.458	345.728	346.592	354.037	3388
Edirne	356.740	382.364	359.552	355.853	2980
Elazığ	334.065	331.875	332.970	333.429	5055
Erzincan	344.304	343.508	343.908	341.290	1868
Erzurum	345.139	345.242	345.190	342.839	4839
Eskişehir	372.533	374.224	373.378	372.622	5296
Gaziantep	354.417	353.219	353.818	350.860	4669
Giresun	345.604	345.558	345.581	342.356	2969
Gümüşhane	339.361	338.486	338.923	337.409	1687
Hakkâri	322.440	317.471	319.956	322.806	194
Hatay	347.663	346.812	347.238	344.980	5926
Isparta	350.316	351.378	350.847	347.490	3159
İçel	353.945	353.513	353.729	353.056	6687
İstanbul	383.706	384.286	383.986	390.216	38243
İzmir	380.084	381.711	380.898	384.980	15548
Kars	326.847	322.020	324.433	325.252	5276
Kastamonu	345.180	346.478	345.829	342.224	2206
Kayseri	354.057	354.426	354.242	351.166	5842
Kırklareli	355.206	358.699	356.952	353.340	2006
Kırşehir	337.485	337.977	337.731	336.035	2302
Kocaeli	363.655	368.616	365.136	362.846	2986
Konya	355.557	356.325	355.941	352.325	9411
Kütahya	386.543	389.783	388.153	363.404	1746
Malatya	343.733	341.761	342.747	339.232	5804

Manisa	358.791	361.672	360.231	357.700	5069
K. Mareş	343.266	342.896	343.081	338.773	3250
Mardin	323.361	318.789	321.075	325.092	2278
Muğla	352.122	351.526	351.824	351.603	2331
Muş	330.902	328.213	329.558	329.737	828
Nevşehir	336.018	337.619	336.819	336.934	1321
Niğde	346.669	346.172	346.420	344.334	2458
Ordu	343.487	344.657	344.072	341.372	3413
Rize	339.177	333.483	336.330	334.148	2619
Sakarya	361.476	364.137	362.807	357.769	2812
Samsun	354.213	354.665	354.439	353.757	5681
Siirt	329.756	326.757	328.256	330.212	1557
Sinop	351.574	353.913	352.743	350.965	940
Sivas	349.484	350.721	350.102	346.783	4315
Tekirdağ	354.607	358.526	356.566	356.384	2043
Tokat	344.748	344.158	344.453	341.705	3153
Trabzon	351.173	345.263	348.218	344.313	6725
Tunceli	325.027	322.307	323.667	325.683	1334
Urfa	335.848	334.194	335.021	334.633	2725
Uşak	348.939	351.108	350.024	346.487	2141
Van	331.246	329.788	330.517	329.600	1747
Yozgat	337.290	337.173	337.231	334.460	2183
Zonguldak	352.043	350.732	351.387	350.015	5563

İLLERİN TOPLUMSAL - TUTUMSAL GELİŞİMİŞLİK GÖSTERGELERİ

İller	1967		1970		İller	1967		1970	
	Durumu		Durumu			Durumu		Durumu	
	Gösterge	Sıra	Gösterge	Sıra		Gösterge	Sıra	Gösterge	Sıra
İstanbul	377	1	480,4	1	Bolu	95	30	127,9	35
Ankara	279	2	392,6	2	Konya	103	24	126,9	36
İzmir	234	3	316,6	3	Denizli	97	29	126,2	37
Kocaeli	195	5	295,7	4	Erzincan	93	33	123,9	38
Zonguldak	175	6	246,0	5	Kütahya	87	38	120,5	39
Adana	200	4	244,5	6	Burdur	88	36	120,4	40
İçel	152	9	232,7	7	Erzurum	76	47	118,9	41
Aydın	156	8	228,6	8	Tokat	88	37	118,1	42
Eskişehir	167	7	227,5	9	Bilecik	87	39	116,0	43
Rize	94	32	203,9	10	Diyarbakır	81	41	114,6	44
Bursa	142	10	202,1	11	Kırşehir	86	40	113,4	45
Sakarya	136	11	196,6	12	Sivas	79	43	110,8	46
Balıkesir	118	6	162,5	11	Çorum	71	50	101,7	47
Samsun	134	13	161,8	14	Kastamonu	73	49	101,4	48
Hatay	136	12	161,8	15	Ordu	79	42	98,4	49
Manisa	118	17	161,6	16	Afyon	70	51	97,3	50
Antalya	112	20	160,1	17	Niğde	73	48	94,6	51
Kırklareli	116	19	160,1	18	K. Maraş	66	54	89,5	52
Kayseri	118	15	159,8	19	Sinop	69	53	89,4	53
Gaziantep	121	14	156,6	20	Çankırı	70	52	85,9	54
Edirne	102	25	153,2	21	Van	47	63	83,4	55
Elazığ	116	18	152,9	22	Urfa	64	55	82,9	56
Giresun	78	44	152,9	23	Yozgat	57	57	77,4	57
Muğla	105	22	150,9	24	Kars	61	56	75,0	58
Tekirdağ	109	21	148,6	25	Bitlis	53	59	74,2	59
Amasya	105	23	147,1	26	Gümüşhane	50	60	69,1	60
Isparta	101	26	144,3	27	Muş	50	61	66,7	61
Malatya	92	34	142,3	28	Mardin	54	58	64,0	62
Silirt	76	46	140,8	29	Tunceli	47	64	64,0	63
Artvin	78	45	132,3	30	Adıyaman	49	62	62,2	64
Çanakkale	100	27	132,0	31	Ağrı	44	65	57,4	65
Uşak	100	28	130,5	32	Bingöl	35	67	54,1	66
Nevşehir	95	31	129,2	33	Hakkâri	41	66	51,3	67
Trabzon	91	35	129,1	34					

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi - 1980

